

**MO'YNA TUZILISHIGA TA'SIR QILISH TEXNOLOGIYALAR
XUSUSIYATLAR**

N.SH. Xolikova

Buxoro davlat texnika universiteti

“Yengil sanoat muhandisligi va dizayn” kafedrası assistenti

Talaba **Kamilova Karina Kasimovna**

Email: Xoliqova19@gmail.com;

Tel: +998995007027.

**MAQOLA
MALUMOTI**

MAQOLA TARIXI:

Received: 19.05.2026

Revised: 20.05.2026

Accepted: 21.05.2026

KALIT SO'ZLAR:

*kreativ,
 intellektual, moda,
 pedagogika, mahsulot,
 konstitutsiya, sanoat,
 klassik, xususiyat,
 mo'yna.*

ANNOTATSIYA:

Maqolada kimyoviy moddalarning teri to'qimalari va tabiiy mo'yna sochlari tuzilishiga ta'siri texnologiyalari ko'rib chiqiladi, bu mo'ynaga moda sanoatida talab qilinadigan yangi xususiyatlarni berishga imkon beradi. Mo'ynali kiyimlar modasi mahsulot turlarini kengaytirdi. Yangi mahsulot kontseptsiyasi bilan bog'liq holda, tabiiy mo'yna nafaqat issiqlikdan himoya qiluvchi klassik xususiyatlarga ega bo'lishi kerak, balki to'qimachilik materiallarining o'xshash xususiyatlari bilan taqqoslanadigan innovatsion estetika, yangi organoleptik va fizik-mexanik xususiyatlarga ega bo'lishi kerak

Kirish. Zamonaviy mo'yna modasi jadal rivojlanmoqda [1]. Tabiiy mo'ynadan tayyorlangan buyumlar o'z ishlab chiqarish sanoatining o'sishiga, terini bo'yash va pardozlashning innovatsion texnologiyalari [2], yangi kimyoviy bo'yoqlardan foydalanish, sintetik biriktiruvchi va shakllantiruvchi materiallardan foydalanish, shuningdek, Evropa va Amerika va Osiyo kompaniyalari o'rtasidagi sohadagi texnologiya va dizayn raqobati orqali amalga oshirilgan texnologik taraqqiyot yordam beradi [3]. Rossiyada, murakkab geosiyosiy va iqtisodiy vaziyatga qaramay, mahalliy va import qilingan mo'ynali kiyimlarning savdosi ham iqtisodiy, ham premium [4] darajasida o'sib bormoqda, bu qattiq iqlim va aholining tabiiy mo'ynani tashqi qish kiyimlari uchun asosiy material sifatida an'anaviy idrok etishiga yordam beradi.

Xarid qilish ratti – harakatlarini tahlil qilish [5] mahalliy iste'molchilar mo'yna modasining rivojlanishiga moyil ekanliklarini va yangi assortimentdagi mahsulotlarni mo'ynali yubkalar, nimcha, ko'ylaklar, shuningdek trikotaj va to'qimachilik mahsulotlarini (bluzkalar, kurtkalar, shimlar) mo'ynali kiyimlar bilan sotib olishga tayyor ekanliklarini ko'rsatdi. Zamonaviy iste'molchilar mo'ynali kiyimlarni tanlashni talab qilishlari aniqlandi-sotib olishda ko'pchilik uchun hal qiluvchi omil bu mo'ynaning sifati. Mahsulot sifatining

umumiy tavsifida "mo'yna sifati" ko'rsatkichining turli daromad darajalariga ega bo'lgan respondentlarning reytingi shuni ko'rsatdiki, yuqori daromadli iste'molchilar mo'yna sifatining umumiy bahodagi ulushini "kamida 65% "deb baholaydilar. O'rta daromadli xaridorlar mo'ynaning sifat darajasini 75 % gacha oshiradilar, kam daromadli respondentlar esa buyumning bichimi va rangining moda yo'nalishiga mos kelishini afzal ko'rib, uni 40% gacha kamaytiradi. Iste'molchilar "mo'yna sifati" tushunchasiga ma'lum tabiiy xususiyatlarni kiritadilar – sillqlik, ipak, yaltiroqligi, soch qoplaminig tukliligi, teri to'qimalarining yumshoqligi, egiluvchanligi va yengilligi [6]. Hayvondan olingan teri sanab o'tilgan savdo xususiyatlarining to'liq spektriga ega bo'lmasligi mumkin [7]. Mo'ynali xom ashyolarga kimyoviy va fizik-kimyoviy ta'sir ko'rsatadigan bir qator texnologiyalar mavjud bo'lib, ular terining iste'mol xususiyatlarini, shuningdek konstruktivlik va texnologik xususiyatlarini yaxshilaydi [8-12].

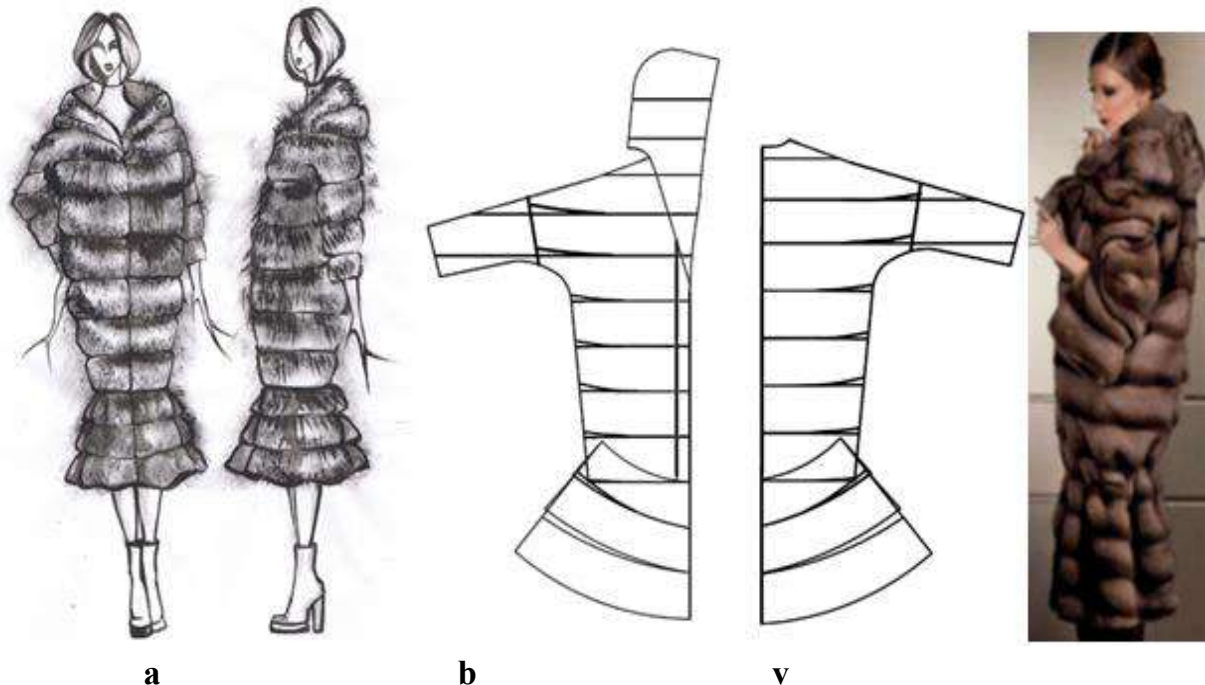
Mahsulotlarning assortiment kontseptsiyasidagi o'zgarishlarning asosiy material sifatida mo'yna xususiyatlarining ustuvorligiga ta'siri. Dizaynerlar modaning rivojlanishiga asos sifatida mo'yna dizayn jarayonining har bir bosqichida aks etadigan mo'ynaning tabiiy tuzilishini qo'ydi. Uning geometrik, fizik, estetik, konstruktiv va texnologik xususiyatlari teriga ishlov berishning dastlabki bosqichi sifatiga bog'liq [13]. Yangi assortiment konseptsiyasining rivojlanishi qisqa vaqt ichida tabiiy mo'ynali buyumlar, ishlab chiqarilmaydigan sanoat liboslari, yubkalar, nimchaarni ommalashtirishga yordam berdi (rasm.1) va mo'ynani ingichka to'qimachilik materiallari (ipak, shifon, atlas), to'r, **dantel** bilan birlashtirgan modellar. Hatto mo'ynali paltolar uchun zamonaviy dizaynerlar yengil tuzilishga va yaxshi draperovkalanishga ega mo'ynali terilarni taklif qilishadi. Chet el brendlari shu yo'nalishda ishlaydi: J. Mendel (Gilles Mendel), Fendi, Cristian Dior, shuningdek, rossiyalik dizayner Ulyana Sergienko [14]. Dizayn g'oyalarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun mo'ynali yarim tayyor mahsulotga yangi xususiyatlar berilishi kerak – teri to'qimalarini mezdralash orqali qalinligini kamaytirish, bu plastikligini yaxshilaydi va materialning massasini kamaytiradi. Innovatsion mezdralovchi uskunalari [15] mahalliy mo'ynali firmalar uchun juda qulaydir.

1-rasm-mo'ynali kiyimlarning modellari: a, b-Qorako'l; v-teksturali qirqilgan Mink (A. Efremova tomonidan ishlab chiqilgan, V. A. N. Kosygina)

Mo'ynali kiyimlar muhandislik ob'ekti sifatida bir qator xususiyatlarga ega, ularning aksariyati texnik topshiriq bosqichida shakllanadi [16]. Mo'ynali kiyimlarni loyihalash va ishlab chiqarish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari momiq- mo'ynali yarimtayyor buyumlarning geometrik, mexanik, jismoniy, ijtimoiy, funktsional, estetik, ergonomik, iqtisodiy, ekologik xususiyatlariga, shuningdek terining chidamliligi va ta'mirlanishiga layoqatliligi[18], ularning konstruktivligi va ishlab chiqarilishiga bog'liq. Buyumning geometrik xususiyatlari yarim tayyor mahsulotning buyumga sarflanishiga bog'liq bo'lib, bu buym narxiga ta'sir qiladi. Teri tortish xususiyatlarini, ya'ni cho'zilishni kimyoviy moddalar bilan ishlov berish natijasida oladi [20] pikellash jarayonida, masalan, natriy xloridning sut kislotasi bilan birikmasi [8] yoki proteaz va amilaza o'z ichiga olgan ferment preparatlari [9]. Natijada, terining teri to'qimasini bir yoki bir necha yo'nalishda cho'zish mumkin bo'ladi. Shu bilan birga, cho'zish orqali terining haddan tashqari ko'payishi quyidagi nuqsonlarning namoyon bo'lishi bilan bog'liq: 1) soch to'kilishiga olib keladigan soch qoplaminin teri bilan aloqasi zaiflashishi (oqish); 2) teri to'qimalarining haddan tashqari va notekis ingichkalashi, kiyimni kiyish paytida uning yorilishiga olib keladi va hokazo. Sanoat kolleksiyalaridan 791 ta mo'yna mahsulotlarining ichki yuzasini vizual baholash [21] astdagi majburiy texnologik teshik orqali terining sezilarli cho'zilishidan keyin ko'payadigan teri to'qimalarining nuqsonlari mavjudligini ko'rsatdi (32% – sochlarning suyuqligi, 54% – yorilish va teri to'qimalarining ingichkalashi, 14% - boshqa nuqsonlar). Mo'ynali kiyimlarni kiyish bosqichida tuzlash jarayoni texnologiyasi shartlariga rioya qilish

ushbu nuqsonlar ehtimolini kamaytirishga yordam beradi. Masalan, dikarboksilik kislotalar aralashmasidan foydalanish [10] tuzlash bosqichida terining keyingi oshlash paytida xrom birikmalarining iste'molini kamaytiradi va ishlov berish boshida va 7-8 soatdan keyin natriy xloridni ikki dozada kiritish sochlarning ishqalanishini 18-21% ga kamaytiradi [11-12].

Mo'yna qimmatbaho material bo'lgani uchun terining har bir sohasidan maksimal darajada foydalaniladi. Shuning uchun berilgan o'lchamni saqlab qolish-tayyorlanayotgan har bir modelning qimmatli xossasi bo'lib hisoblanadi. Buyum detallari to'qimachilik matolaridan bichilayotganda andazalararo kesishmalar-mato qoldiqlari hosil bo'ladi, ularning o'lchami kichik bo'lgani uchun keyinchalik foydalanib bo'lmaydi. Mo'ynali terilar to'qimachilikdan farqli o'laroq, agar teri to'qimasida va sochlarida nuqsonlar bo'lmasa, andaza konturiga mos keladigan kerakli konfiguratsiyani berish uchun iloji boricha kerakli yo'nalishda cho'zishga harakat qiladilar. To'rtburchakdan ham afzal turli shakllarning qismlari shu tarzda olinadi, bu esa mahsulotlarda murakkab fazoviy shakllarni olish imkonini beradi.

Literatura

1. Тошева, Нигора Мухиддиновна, анд Нигора Шухратовна Холикова. "Золотошвейные изделия бухарских эмиров." Молодой ученый 9 (2015): 1302-1306.
2. Холикова Н. Ш., Нуриддинова М. У. Золотошвейное искусство Бухары //Молодой ученый. – 2014. – №. 8. – С. 298-301.
3. Холикова Н. Ш. МАРКЕТИНГОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА ДЛЯ ПРОЕКТИРОВАНИЕ ЖЕНСКИХ ВЕРХНИХ МЕХОВЫХ ИЗДЕЛИЙ //Современные инженерные проблемы в производстве

товаров народного потребления. – 2019. – Т. 29. – С. 141.

4. Холикова Н., Пулатова С. ҚОРАКЎЛ ТЕРИДАН КИЙИМЛАРНИ ТАЙЁРЛАШДА ТЕРИ ТУКЛИ ҚАТЛАМИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИНИ ТАДҚИҚ ЭТИШ //Интерпретатион анд ресеарчес. – 2023. – Т. 2. – №. 3.

5. Холикова Н. Ш., Ибодова И. И. РАЗВИТИЕ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ ПУШНО-МЕХОВЫХ ТОВАРОВ И ИЗУЧЕНИЕ ИХНИЕ СВОЙСТВА //Вестник магистратуры. – 2021. – №. 6-1 (117). – С. 15-16.

6. Холикова Н. Ш., Ибодова И. И. СВОЙСТВА И ОСОБЕННОСТИ МЕХА В ПРОЕКТИРОВАНИЕ ОДЕЖДЫ //Вестник магистратуры. – 2021. – №. 6-1 (117). – С. 17-18.

7. Холикова Н., Пулатова С. ҚОРАКЎЛ ТЕРИДАН КИЙИМЛАРНИ ТАЙЁРЛАШДА РАНГНИНГ АҲАМИЯТИ //Интерпретатион анд ресеарчес. – 2023. – Т. 2. – №. 3.

8. Холикова Н. Ш., Баходиров С. Б. Анализ потребительских предпочтений меховых изделий в мировом рынке //Вестник магистратуры. – 2019. – №. 4-3. – С. 39.

9. Холикова Н. Ш., Каримов О. У. Основы совершенствования тенденций формирования женских верхних меховых изделий //Вестник магистратуры. – 2019. – №. 4-3. – С. 42.

10. Холикова Н. Ш., Каримов О. У. Характеристика исходных данных для проектирования женских верхних меховых изделий //Вестник магистратуры. – 2019. – №. 4-3. – С. 37.

11. .Holiqova N.SH “Development of market trends of fur and fur products”. “Fanvatexnologiyataraqqiyoti” Ilmiy-texnikaviyjurnal №2/2021 2.202-207 b.

12. Holiqova N.SH “Outer clothing made of leather and its physical and mechanical properties.”. “Fan va texnologiya taraqqiyoti” Ilmiy-texnikaviyjurnal №2/2021 2.202-207 b.

13. .Holiqova N.SH “Prospects for the development of the leather shoe industry .”. “Fan va texnologiya taraqqiyoti” Ilmiy-texnikaviy jurnal №2/2021 2. 202-207 b.

14. Холикова Н. Ш. МЎЙНАЛИ КИЙИМЛАРНИ ШАКЛ ҲОСИЛ ҚИЛИШ УСУЛЛАРИНИ ТАҲЛИЛИ //INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION. – 2024. – Т. 3. – №. 28. – С. 180-186.

15. Холикова Н. Ш., Пулатова С. У. Разработка нового ассортимента и технологии верхней женской одежды из каракуля //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 5. – С. 268-272.

16. Холикова Н. Ш. АНАЛИЗ МЕХОВЫХ ИЗДЕЛИЙ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 335-339.

17. Holicova S., Pulatova S. CLASSIFICATION AND ASSORTMENT OF FUR PRODUCTS //Science and Innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 293-297.

18. Holikova S., Pulatova S. МЎЙНАЛИ КИЙИМЛАРДАН ТАЙЁРЛАНГАН МАҲСУЛОТЛАРНИНГ ТАСНИФИ ВА АССОРТИМЕНТИ //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. А4. – С. 293-297.

19. Холикова Н. Ш., Пулатова С. У., Холикова Н. Ш. ПРОВЕДЕНИЕ МАРКЕТИНГОВОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ВОСТРЕБОВАННОСТИ КАРАКУЛЕВОЙ ЖЕНСКОЙ ОДЕЖДЫ ҚОРАҚЎЛ ТЕРИДАН АЁЛЛАР УСТКИ КИЙИМИДА МАРКЕТИНГ ТАДҚИҚОТЛАРИ ОЛИБ БОРИШ MARKETING RESEARCH FOR BLACK LEATHER WOMEN'S CLOTHING //Исследования ВКР–в практику профессиональной жизни: Сборник материалов III Международной научно-практической межвузовской конференции. Часть 2.–М.: ФГБОУ ВО «РГУ им. АН Косыгина», 2023.–284 с. – 2023. – С. 133.

20. Holikova S., Pulatova S. МЎЙНАЛИ КИЙИМЛАРДАН ТАЙЁРЛАНГАН МАҲСУЛОТЛАРНИНГ ТАСНИФИ ВА АССОРТИМЕНТИ //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. А4. – С. 293-297.

21. Холикова Н. Prospects for the development of the leather shoe industry //Фан ва технология тараққиёти” Илмий-техникавий журнал. – 2021. – Т. 2. – С. 2.

22. Холикова Н. Ш. и др. Общие требования к художественному проектированию одежды из меха //Молодой ученый. – 2016. – №. 7. – С. 208-211.

23. Холикова Н. Ш., Ибодова И. Л. Научное исследование расширения ассортимента меховой одежды //Вестник науки. – 2021. – Т. 1. – №. 11 (44). – С. 14-21.

24. Нурлибаева З. М., Турсунова З. Н., Холикова Н. Ш. Изучение технологического процесса влажно-тепловой обработки деталей одежды с целью дальнейшего улучшения их формоустойчивости //Молодой ученый. – 2015. – №. 7. – С. 185-187.

25. Холикова Н. Ш. и др. Моделирование и конструирование изделия из меха //Молодой ученый. – 2017. – №. 14. – С. 151-152.

26. Холикова Н. Ш., Истамов М. М. Принципы и методы художественного проектирования меховых изделий //Молодой ученый. – 2016. – №. 9. – С. 327-330.

27. Холикова Н. Ш. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЖЕНСКИХ ВЕРХНИХ МЕХОВЫХ ИЗДЕЛИЙ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 331-334.